

Rdeča pika za spregledano svetovno umetnost

VINCENC
GOTTHARDT

»Majhna rdeča pika v pravem delu slike – to je tisto, kar te potem zadene v oči.« – To pravi umetnik Marjan Grum, svetovno znani umetnik slovenskega rodu, ki živi v Argentini. Leta 1939 rojeni umetnik je naredil marsikatero piko na svoje slike, še močnejšo sled pa je v svetu umetnosti zapustil s svojimi železnimi skulpturami. S svojim ustvarjanjem si je ustvaril ime v svetu, doma v Sloveniji, od koder je doma, pa ni tako znan. To pomanjkljivost bo sedaj pomagala odpraviti monografija o njegovem umetniškem delu z močnim preprostim naslovom Marjan Grum.

Monografija je prišla tako rekoč domov. Trst, Gorica, Ljubljana in med postajami je bil tudi Celovec. Z monografijo so prišli v sredo, 11. junija, v Mohorjevo knjigarno gosti večera: urednica Mirjam Oblak, avtor biografskega uvoda Gregor Batagelj, poznavalka Grumovega opusa Darja P. Cerar ter urednik Lenart Rihar. Ker je bilo treba povedati o umetniku Marjanu Grumu veliko novega, je z velikim poznavanjem umetnika in njegovega dela poskrbel glavna urednica Mateja Rihter za prava vprašanja gostom. Umetnika je osebno spoznala v Argentini. Še prej pa je zbrane pozdravil ravnatelj Mohorjeve Franc Kelih, ki je Grumovo ustvarjanje opisal kot »umetnost, ki prepleta slovensko likovno tradicijo s toplimi ritmi in barvitostjo latinskoameriškega sveta, kar ustvarja edinstveno vizualno govorico«. Za glasbeno govorico je ta večer poskrbel Oktet Suha, ki je bil pred leti na obisku v Argentini in deležen gostoljubnosti tamkajšnjih Slovencev.

Grumovo monografijo sta izdali založba Družina in Rafaelova družba. Uredili pa sta jo dve osebi, vsaka na drugem kocu sveta: ena je bila Mirjam Oblak v Argentini, druga pa Lenart Rihar v Sloveniji. Da je sploh prišlo do zamisli take monografije, ima vzrok v razstavi fotografij Lučke Oblak v Sloveniji. Tam je Lenart Rihar na fotografijah videl umetnika Marjana Gruma pred železno skulpturo. Nato se je iskra vžgala in zvarjena je bila posebna umetnina, Grumova monografija. Lenart Rihar: »Konkretnější možnost za pripravo monografije se je pokazala, ko je Mirjam Oblak prijazno sprejela souredniško delo z argentinske strani, s čimer

Na predstavitvi: Franc Kelih (levo), Mirjam Oblak, Darja P. Cerar, Mateja Rihter, Lenart Rihar in Gregor Batagelj.

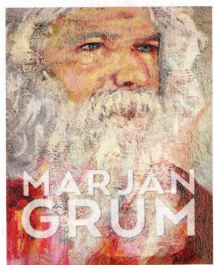
GOTTHARDT

si je poleg neposrednih stikov z gospodom Marjanom naložila še celo vrsto logističnih in drugih izzivov, ki jim zgolj iz pisarne Rafaelove družbe ne bi bil kos. Tako se je lahko začelo dveletno intenzivno delo.«

Ko so gostje tako predstavljali vsebino monografije, se je bistril tudi pogled na umetnika in njegovo delo. Urednica Mirjam Oblak je povedala: »Marjanova življenjska zgodba ni zgolj pripoved o umetniškem ustvarjanju, temveč tudi pričevanje o vztrajnosti in resilientnosti – lastnostih, ki so pomemben del njegovega življenjskega in umetniškega sveta. V njegovih delih je vtakana bolečina preteklosti, ki jo nosi iz družinske zgodbe. Usoda njegovega očeta, ki je zaradi komunističnega režima prestajal krivice, je globoko zaznamovala tudi Marjanovo življenje. Njegova mama se je štirimi otroki znašla v begunstvu, kar je za vse pomenilo preizkušnjo, a hkrati tudi šolo vztrajnosti in prilagajanja. Te izkušnje so se neopazno, a močno vtisnile v njegovo umetniško izražanje – v barve, poteze in simboliko njegovih slik.« Mirjam Oblak je bila veliko pri umetniku Grumu in je tam spoznala njegovo čustvenost in njegovo razmišljanje o vrednotah, ki so mu pomembne: družina, slovenstvo, skupnost. Življenjepis Marjana Gruma vsebuje tudi begunski del. Mama je s štirimi otroki zbežala čez Ljubelj v Vetrinj, od tam v taborišče v Špitalu ob Dravi. Ko so se začela taborišča prazniti, se je Grumova mama odločila, da

se z otroki izseli v Argentino. Marjan Grum je bil takrat star deset let. To je koroški del življenjepisa umetnika Marjana Gruma. Gregor Batagelj pove, da je z 12-imi leti začel svojo prvo službo. Iz pekarnice je začel razvažati kruh. S konjem in vozom je v jutranjih urah prihajal do pekarnice in tam od hiše do hiše ponujal kruh. Začel je delati v tapecirnici, ki so jo imeli Slovenci, pozneje pa dobil delo v prodajalni barv. Tam se je srečeval z umetniki in ob svojem delu opazoval, kako je eden izmed teh umetnikov vodil tečaj slikanja. Delal je tudi v delavnici, kjer so iz kovine izdelovali okvirje oken in vrat. Lastnik Anton Furlan je v mladem Grumu prepoznal smisel za umetniško ustvarjanje in mu predlagal, da iz odpadnih materialov (žebliji, vbijaki, podložki, ...) v prostem času izdeluje figure. To delo je postalo temelj preživljanja. Vedno spet je bila tudi slika, a v središču so bile figure iz železa. Znan je postajal v svetu, a doma v Sloveniji mu je manjkala »rdeča pika v pravem delu slike«, ki bi nanj močnejše opozorila. Gregor Batagelj je opozoril na to, da je imel v svoji domovini samo eno razstavo, in sicer leta 1994. Na tej razstavi je bilo tudi nekaj objektov, ki so opozarjali na vojno nasilje v Sloveniji, usmrnitev njegovega očeta, tudi spomin na kočevska brezna.

Mirjam Oblak je na predstavitvi monografije poudarila pomen matere za njegovo umetniško ustvarjanje. »Mama je bila temelj njegovega sveta. Prva je prepoznala njegov umetniški talent. Zgled mu je bila v močni volji, trdoživosti, vztrajnosti pri delu in veri.« Pa še nekaj je rekla: ob vsej revščini, ki je vladala v družini, v kateri je mama skrbela za družino brez očeta, nekaj nikdar ni manjkalo: prtič na mizi in rože. Druga velika žena v Grumovem življenju pa je njegova žena, tudi slikarka. Grumovo umetniško delo je za Gregorja Batagelja velik ponos slovenski umetnosti z eno lepoto napako: doma je premalo znano. To se sedaj spreminja z izdajo monografije v slovenskem in španskem jeziku: Marjan Grum, rojen 1939, se s svojim kiparskim in slikarskim delom vrača domov. To je tista pomembna rdeča pika, o kateri govori Marjan Grum, ki zadene v oči. Ta rdeča pika je monografija, ki odpira pogled na pomembnega slovenskega umetnika in njegov umetniški svet.

Marjan Grum. Monografijo sta uredila Lenart Rihar in Mirjam Oblak. Družina in Rafaelova družba 2025.